

EMİNE İŞINSU'NUN 80. DOĞUM YILDÖNÜMÜ BİR SARI GÜL

İşinsu Ablamla tanışmamız, 1975 senesinin başlarına tesadüf eder. O tarihte Çağlar Sanat Tiyatrosu adıyla profesyonel -ama ne profesyonel- bir tiyatronun kuruluş hazırlığı içindeydik. Tanışma sebebimiz, üç buçuk sene ayakta kalabilen bu tiyatrodur. O zaman, bizi en fazla destekleyen kişi, İşinsu Ablamdı. Tanışmamız olduğu kadar kaynaşmamız da başlangıç sebebi olarak, bu tiyatroya bağlıdır.

A. Yağmur Tunalı*

Sonrasında zaman konuşacaktır. O zaman -veya o güzel kader- müşterekleri ön plana çıkararak bir dostluğa merdiven olacaktır. Yanlış hatırlamıyorsam, 1976'dan itibaren daha sık görüşür olduk. İyi ve kötü zamanlarımda, bu dostluğun sıcak nefesini koklamağa koştum. Bir bakıma, sigara ve çay tiryakiliğime üçüncü bir tiryakilik eklendi. Bu tiryakiliğin bütün zamanlarını sevdim ve aziz bir hatıra olarak hafızama aldım.

Seneler sonra, "Abla" dediğim ve bir yolun beni kendisine kardeş ettiği bir güzel insan, sordu: "Sevgili Yağmur! Gören zanneder ki, İşinsu Hanım kolay bir insan değildir ve dostluğu zor kazanılır; sen bu işi nasıl başardın?" Verdiğim cevabı pek güzel buluyorum, demiştim ki: "Ablacığım, galiba önce ben sevdim." Şimdi, düşünülmeden, adeta doğuş gibi ağzımdan çıkan bu sözde, bir hakikatin gizli olduğunu derinden derine sezer gibiyim.

İyiliğin Ölçüsü Vermek

İşinsu, insan olmanın sevmekle eşdeğerdeki güzel sıfatlarından birini, şahsiyetinin en bariz vasfı olarak taşır. Bu sıfat, "alıcı" olmak değil, "verici" olmaktır. Tagore'un şu sözü ona ne kadar yakışır: "Hayat bize verilmiştir; biz,

onu vererek kazanırız!" Onu tanıdığım zamandan beri, karşısına çıkan herkese, sevgisinden, bilgisinden ve malından vermek endişesi içinde çırpınır görmüşümdür. Kendisi bedbaht bir anını yaşıyor olsa bile, karşısındakini bahtiyar etmenin yollarını arar. Bunu yapamayacaksa, her zaman zelzeleli olan iç âlemine dalmak üzere bir tenhaya çekilir. Böylesine verici olmak vasfı etrafında şahsiyetini kuran bir insanı takdir etmek için, başka meziyetlerini sıralamaya lüzum olmadığını zannederim.

Emine İşinsu, iç âleminin zelzeleleri dolayısıyla gergin görünür. Devamlı bir sanat ikliminde bulunanlar kabul ederler ki, etrafla mü-

nasebetleri ancak bu iklime yakınlık nispetinde derinleşir. İnsanın en fazla garip ve yalnız bulunduğu haller, böyle iç âlem ve dış âlem çatışmasının cereyan ettiği ve kendi kendisiyle kaldığı zamanlarda besleyip, büyüttüğü intibaksız hallerdir. Bu intibaksızlık ve dış âleminden kaçış, her sanatçıda başka türlü ve kendi dünyası açısından görüneceği için, galiba en zor olan da iki sanatçının anlaşabilmesi, dost olmasıdır.

Denebilir ki, her Işinsu romanı realiteye dayanmasına rağmen -her halis roman gibi- büyük ölçüde soyut bir dünyanın işaretlerini taşır. Dostluğu da herhalde böyledir. Onun "dostum" dediği insanlara bakışı ile o insanların ona bakışı arasında ne kadar büyük farklar bulunduğunu ben çok düşünmüştüm.

O halde dostluklar bile, dostların ekranında farklı farklı görünür. Şu var ki, ortaklaşan noktalar vardır ve bunun algılanışı farklıdır. Çok karışık görünen bu ifadelerin sade insanlar için de geçerli olduğunu zannediyorum.

İnsana Ve Eşyaya Dost

Işinsu'nun dostluğunu, romancılığından ayrı düşünmeyişiye şaşmayınız. Bilirim ki, kalemi ile hayatı iç içedir. Bu yüzden hayatı romana aktarmak çilesinde zorlu bir ömür sürer. Onun dostu olmak için, bu zorlu yaşayışı benimseyecek, sevecek ve iştirak edeceksiniz. Bu, ne kadar zor bir iş ise, ona dost olmak da o kadar zordur.

Meseleyi bir bakıma fazla büyüttüğümün farkındayım. Zira hayatın pratiği planında çok sade sözler etmek lazım gelir. Işinsu, aritmetik ilişkilerin insanı değildir; hesaplı kitaplı olmaya tenezzül etmez. Şüpheciligi sonradan başlar. Önce sevmeye veya beğenmeye hazırdır. Muhatabını iyi tahlil eder. Psikolojiye olan derin alakası ve romancı olarak tahlilciliği ona insan tanımada büyük imkânlar bahşeder. Ancak, şunu söylemeliyim, karşısındaki onun için tecrübi psikolojinin kobayı değildir, kâinatın özü (zübde-i âlem), varlıkların en şerefli ve saygıya layık olan insandır.

Kimseye tepeden bakmaz, aksine muhatabı karşısında fazlaca alçak gönüllü ve biraz da mahcupdur. Çok zaman, karşısına gelen ve hiç ilgilenmediği meseleleri gayet kaba bir şekilde anlatan insanları saatlerce nasıl dinlediğine şaşmışımdır. Bu durumdan hoşlanmadığı halde hiç belli etmediğini bildiğim için, zaman zaman sormuşumdur: "Ablacığım, bu kadarı, o kişinin gönlünü hoş etmek için fazla değil midir?" Cevabı, çok zaman şu şekilde olmuştur: "Onun memnun olduğunu görüyor ve rahatsızlığımı unutmayaya çalışıyorum, Sen dervişlikten bahsedersin, dervişliğin icabı da bu değil midir?" Tabii, sualime böyle bir sualle cevap verilmesi onun olgunluğuna apaçık bir işaret. Verilecek bir cevabım yoktur, tebessüm ederim.

Töre'nin Töresi

Töre Dergisi'ne gelen her mektubun Işinsu imzasıyla cevaplandırılması, ayrıca dikkat noktasıdır. Dergicilik yapanlar bilirler ki, bu mektuplarda -affedersiniz- hiç ipe sapa gelmez manzumeler, yazılar, büyük sanatkar edâlar, neler neler vardır! Bu insanlar, genç olabilirler, yaşlı olabilirler, dengeli dengesiz olabilirler, tehdit edebilirler, yalvarabilirler ama, her halükârda Işinsu Ablam, büyük bir titizlikle zamanının bir kısmını onlara ayırır ve tek tek cevaplandırır. Bunun ne derece zor bir iş olduğunu anlatmak için, şu satırları okuyanların hiç olmazsa bir ay müddetle çok okunan bir derginin başında aynı vazife ile bulunmaları lazımdır.

Dergiye yazı ve şiir gönderen adı belli kimselerle uğraşmak ise, ayrı bir derttir. Genel Yayın Yönetmeni demek, sınırları alınmış insan demektir. Kulaklarınızı hem gelecek sözlerle açık tutacaksınız, hem de kapatacaksınız. Hem onların gönüllerini okşayacak, hem de biraz geri duracaksınız. Bu hassas denge ve sinir sistemini rafa kaldırma mecburiyeti, insanı, nasıl yıpratır, nasıl bezdirir ve hayatının diğer kısmını nasıl tesir altına alır, yine bilenler bilir.

Emine Işinsu, bunca sene hem roman yazdı, hem dergi çıkardı, hem de ailesini ve sevdiklerini ihmal etmedi. Ben, bu hale “kahramanlık”tan da öte bir sıfat bulmak istiyorum. Ben onu çok sevenlerden biriyim, bunu sayısız defa ifade etmişimdir. Yeri gelmişken söylemeliyim: “Neyini, niçin seviyorsun?” gibi bir soru çok kimsenin aklından geçmiş ve bazıları bana kadar ulaşmıştır. Sevmenin, ifade kalıplarına, düşünce jimnastiklerine, aritmetik hesaplara sığar tarafı yok ki formül verebileyim! Gönül laboratuvarı, diğer realitelerin şartlarını taşısaydı, böyle bir soruyu cevaplandırmak mümkündü.

“Tamamen mümkün değildir” demek istemiyorum. Bu mümkün olma hali de, ancak anlaşılabilir, bilinebilir vasıftadır ve hatta gizli kalmaz. Mevlana, sevginin en yücesi olan aşk için; “Aşk sözün meydana çıkmasını istiyor, ayna gımmaz olmasın da ne yapsın?” der. Bu gönül sözü, gönlün her seviye ve şekildeki çırpınışları için geçerli olmalı ki biz, sevdiğimizi şu veya bu şekilde belli etmeyi, ihtiyarımız dışında bir hâl olarak yaşıyoruz. Ben, şu satırlarda ancak bir muhabbetin görüntülerine kısmen temas etmek için kaleme sarıldım. Fakat görüyorum ki, zihnim ve hissim bu sevgiden genellemelere kayma istidadı gösteriyor.

Işinsu’nun Romancılığı

Bu eğilimi burada terk ederek onun romancılığının, pek çok kimsenin düşünmediği taraflarına da temas etmeyi tercih edeyim. Yazmayı hayatlarının gayesi edenler bileceklerdir ki değil organik bir bünye demek olan eserin bütünü, sadece bir satırı, bir mısraı, hatta düşüncesi bile insanı derinden sarsar. Sarsılmadan, içten-içe yanıp yakılmadan, zorun eşiğinde terlemeden neticeye varamazsınız. Bu kaidenin yaşanışının ete kemiğe bürünmüş örneği olarak Emine Işinsu için her yeni eser, uzun bir çile döneminin başlangıcıdır.

Önce konu ve konu etrafında şahıs kadrosu -özellikle başkahraman- doğar. Bu şahısların hayatına girmek için günleri, ayları ruhi bir hazırlığa verirken, bir yandan da bilgi tarafının tamamlanması gerekecektir. Bunun için, en zor kaynaklara varıncaya kadar inilir, notlar tutulur; insanlarla görüşülür, konuşulur. *Sanca* için, Zile’den Dursun Önkuzu’nun ailesiyle; *Azap Top-*

rakları, *Ak Topraklar* ve *Tutsak* için, nerede Batı Trakyalı, Kerküklü bir Türk varsa onunla mutlaka görüşülür. *Canbaz* için İlhan Kesici ve ele alınan işçi meseleleri etrafında uzun çalışmalara girilir. Sonraki tasavvufi biyografik romanları için büsbütün çetin bir araştırma dönemi yaşanır. Çünkü hem yaşadıkları tarih dönemi, hem biyografilerinin öğrenilmesi hususunda bir romancı için zorluklar sayılamayacak kadar çoktur.

Hangi roman ise, hakkında defterler, dosyalar dolusu notlar alınır. Mesela, *Çiçekler Büyür* için resmi belgelerle beraber, Bulgaristan göçmenleriyle uzun görüşmelerde bulunulur; fakat henüz bu faaliyetlerle romanın iskeleti bile kurulmuş sayılmaz. Bütün dokümanlar toplandıktan sonra, eserin doğması, gecelerin sükûnuna kalmıştır. Herkesin, bilmem kaçınıc uykusunda bulunduğu saatlerde, eserin ilk müsveddeleri için çırpınan bir Işinsu vardır.

Bu gecelerin ne kadar yaman olduğunu anlayabilmek için, Işinsu’nun alnındaki çizgilerin manasını bilebilmek, duyabilmek lazımdır. O geceler ki, “*ân-ı vâhid*” kadar kısadır. O geceler ki “*şeb-i yeldâ*”dan da uzun ve beter acılarla yorgunluklarla gelir. Ve bu geceler, sabrın ve tahammülün şaşırtıcı kudretiyle, senelerce devam eder. İlk müsvedde, ikinci, hatta üçüncü müsveddeyi yani olgunlaşmanın bir üst basamağını hazırlar. Işinsu, son müsveddeden sonra, eserine bir de tenkitçi gözle yaklaşır ve nihai hale getirir.

Bir eser, üç sene mi sürmüştür, bu koca üç seneyi gecelere bölünüz, bu gecelerin her anında eserden onun yüzüne izi nakşolmuş bir bölümü, bir cümleyi, bir diyalogu görmeniz mümkündür. Anlarsınız ki bu üç sene boyunca o hep rahatsız, hep tedirgin ve alabildiğine gergindir. Bir eser meydana gelir, ama karşılığında sıhatten, huzurdan, hayattan neler neler alıp götürmek pahasına...

Peki, niçin bu kadar sıkıntı? Evet, bu soruyu ben bile çok defa içimden geçirmiş ve ablama “*Bu kadar ıstırap yeter!*” diyebilmek istemişimdir. Çok zaman, o zorlu gecelerde bir tarafta eşi İskender Abi, bir tarafta o, bir

tarafıta ben çalışmışızdır. O kadar yorulur, bunalırdı ki, "Ne olur bu gecelik bu işten vazgeçin!" diyesim gelirdi. Tabii, beraber olduğumuz her gecede ben böyle düşündüm, fakat söyleyemedim ve o hummalı bir şekilde o ıstırabın yükünü, şaşılacak bir tahammül gücüyle taşıdı.

Evet, Niçin Bu Kadar Sıkıntı?

Derler ki her insan bu dünya hayatında bir misyon (rol) sahibidir. Tercih edilen şüphesiz iyi rol üstlenmek ve rolünü iyi oynayabilmektir. Kanundur: Söylenecek söze sahip olmak isteyen, nice ıstıraplı devrelerden sonra ona hak kazanır. Işinsu Ablam da misyon olarak "roman yazmak için yaratıldığına inandığını" söyler. Bu kadar sıkıntı, bu inançtan ve bu kaderden dolayıdır. Bunun için "İnsanlar, özellikle kadınlar yüzlerindeki çizgileri sevmezler, ben severim; çünkü her eserim alnımda beliren bir çizgidir." der.

Roman yazan birçok insan içinde onun yeri, güzel hayatlar kurmak, olumlu sonuçlar elde etmek üzere estetik mükemmeliyet yönünde çalışmaktır. Bu onun işini daha da zorlaştırıcı ve ıstırabını katmerleştirici bir husus olarak karşımızdadır. Ben, onu, bu ıstırabın çeşitli devrelerinde görmek İmkânını bulan bir insanım.

Hüzünün en derinini, arayışın en yorucu olanını, masası başındaki bir anında görmüş ve düşünmüşümdür:

Bunca ağır yüke talip kaç insan vardır? Biliriz ki insanlar, hep hüzünden, ıstıraptan, mihnetten kaçarlar ve rahat bir ömür isterler. Rahatını rahatsızlıkla değiştiren bu kadını hangi sözlerle alkışlamalıyım? Bu ıstırabın, bir güzellik uğruna ve -tabii- insanlar için olduğunu nasıl anlatmalıyım? O insanlar ki sigara içmek bile onlar tarafından aforoz edilmeye yeter! O İnsanlar ki, bütün işleri (rolleri), hata imal etmektir; iyiye ve güzele meyletmek değil, çirkin görüp, çirkin söylemektir.

Roman Yazmak İçin Yaratılmak

O, misyonunu iman bilmiş bir insandır. Bu yüzden, yazmanın çilesini hep sevdi; anlamayanları mâzur gördü ve peş peşe eserler verdi. Her eseri bitirişi, cidden görülecek bir saadet anıdır. Kuş kadar hafiflemiş görünür, bakışları daha da dünyalı bir hâl alır, çayını içerken kevsere yudumluyormuş gibidir. 1979 yılıydı, *Çiçekler Büyür* romanını bitirmek üzereydi. Yüzündeki yorgun ifade o kadar belli hatlara bürünmüştü ki görünce fevkalade haller yaşadığı anlaşıldı. Bir öğle vakti, *Kader Sokağı*'nda bulunan *Töre* yazıhanesindeki odasına girdiğim zaman, ilk anda müthiş farklılığı görerek şaşırmış, selam vermeyi bile unutarak "roman bitmiş!" deyivermiştim. Hakikaten roman bitmişti. Ablam, aynı heyecanla "nasıl anladın?" diye sormuştu. O, sorunun cevabını biliyordu. Fakat yine de soruyordu. Verdiğim cevap şöyleydi: "Bakar bakmaz gördüm ki bu dünyaya dönmüşsünüz. Şimdi bize bir tül arından bakmıyorsunuz. Anlıyoruz ki buradasınız..."

Benim için, bu yazıyı kaleme almanın zorluklarını bilseydiniz, yazılması gereken pek çok şeyin atlanmış veya "yazılmalı mı" endişesiyle bir kenara bırakılmış olduğunu anlardınız. Ben onu, biraz diğer dostları gibi ve biraz da onlardan farklı bir tarzda tanımışım. Ve muhakkak ki farklı sevmiş, farklı sevilmişimdir. Elbette, bu farklılığı anlatmalıydım; lakin anlatamadım. Bilirim ki, onun sanatkârlığı hepimizindir ve bunu en güzel şekilde bize anlatacak kimseler vardır. Ancak, benim muhabbetim, yalnızca benimdir ve en büyük servetimdir.

O şimdi ağır bir hastalığın pençesine düştü. Büyük ruhu dipdiriirken bedeni yatağa serildi. Alzheimer denen o illele boğuşuyor. Kimseyi tanımayacak durumda. Ne çare, 80. yaşına böyle girdi.

Sevgili Işinsu Ablama 80. yaşında da her zamanki gibi çok sevdiği bir "sarı gül" sunuyorum.

dipnot

* Edebiyatçı, yazar.